

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ГЛИНСЬКА НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

УДК 343.14

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАНДАРТІВ ДОБРОЯКІСНОСТІ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук**

Харків – 2015

Дисертація є рукописом.

Робота виконана у секторі дослідження проблем судової, слідчої та прокурорської діяльності Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Наукові консультанти:

– доктор юридичних наук, професор **Зеленецький Володимир Серафимович**, академік Національної академії правових наук України, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України;

– доктор юридичних наук, професор **Лобойко Леонід Миколайович**, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Аленін Юрій Павлович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри кримінального процесу, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України;

– доктор юридичних наук, професор **Нор Василь Тимофійович**, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики, академік Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України;

– доктор юридичних наук, професор **Шумило Микола Єгорович**, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри правосуддя, Заслужений діяч науки і техніки України.

Захист відбудеться «__» _____ 2015 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано «__» _____ 2015 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У час суспільних перетворень, що переживає наша держава, як ніколи актуальним постає завдання зміцнення в Україні демократичних правових засад функціонування її правоохоронних органів та судової влади, забезпечення панування верховенства права та пріоритетності загальнолюдських цінностей. У цьому сенсі проблема якості правозастосування виходить на перший план, оскільки ефективність права визначається не стільки наявною системою його норм, скільки сформованими механізмами їх застосування.

У кримінальному провадженні проблема забезпечення належної якості правозастосовної діяльності набуває особливого значення внаслідок обумовленості реального ступеню забезпечення прав і законних інтересів осіб рівнем якості кримінальних процесуальних рішень (далі - КПР), що приймаються у цій царині компетентними державними органами та посадовими особами. Тільки КПР високої якості чи доброякісне КПР (як КПР високого ступеню відповідності комплексу вимог, що ставляться до нього) є цінними для кримінального провадження, оскільки здатні забезпечити ефективне вирішення комплексу його завдань. Невипадково Консультативна рада європейських суддів в одному зі своїх висновків (щодо якості судових рішень) наголошує на необхідності ухвалення судового рішення саме високої якості. Це повною мірою стосується не лише підсумкових судових рішень, а й всіх інших рішень, що приймаються в перебігу судового розгляду та досудового розслідування, з огляду на їх системний вплив на досягнення загального результату кримінального провадження. Адже справедливий судовий розгляд у тому розумінні, який цьому поняттю надає ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ), – це не лише результат здійснення правосуддя у вигляді справедливого рішення у справі, а й, власне, процес досягнення такого результату.

При цьому проблему підвищення якості будь-яких рішень не можливо розв'язати, оминаючи розробку та закріплення системи всіх нормативів (стандартів), яким вони мають відповідати. Йдеться, з одного боку, про теоретичне узагальнення та зведення воедино всіх нормативних положень, що мають регулятивне значення для правозастосовної діяльності в кримінальному провадженні, а з іншого – про створення належного інструментарію для адекватної комплексної оцінки якості процесуальних рішень.

Актуальність теми дослідження дістає вияв у кількох аспектах. Соціальний аспект пов'язаний зі зростанням значущості КПР як засобу вирішення кримінально-правового конфлікту, захисту порушених прав, що вимагає застосування нових підходів до формулювання основних вимог, яким воно має відповідати.

Емпіричний аспект актуальності зумовлений передусім тим, що на сьогодні суспільство вкрай незадоволено як якістю організації кримінального провадження, так і якістю підсумкових судових

рішень. Про це свідчать численні звернення українських громадян до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Практика прийняття суддями відверто протиправних, неправосудних рішень, що прямо порушують конституційні права і свободи громадян, підтверджується значним зростанням кількості рішень ЄСПЛ, прийнятих на користь скажників у справах проти України. Причому одним з важливих моментів, на які звертав увагу ЄСПЛ у низці рішень, – це неправильність як судових, так і досудових процесуальних рішень, їх голослівність, необґрунтованість.

Теоретичний аспект актуальності обраної проблематики базується на тому, що проблема якісної визначеності КПП у такому дослідницькому зрізі ще не ставилась у сучасній юридичній літературі. Питання щодо забезпечення доброякісності КПП у спеціальній монографічній літературі окремо не розглядалися. В науці бракує праць, спеціально присвячених цій проблемі. У переважній більшості науковці досліджували як загальні вимоги, що ставляться до всіх КПП, так і ті, що безпосередньо стосуються судових або прокурорських та слідчих актів.

Зазначені питання були предметом наукових досліджень провідних вчених. Ще за радянських часів ними опікувалися Т. В. Альшевський, М. І. Бажанов, М. М. Гродзинський, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, В. С. Зеленецький, Л. М. Карнеєва, П. А. Лупинська, Ю. В. Манаєв, О. Р. Михайленко, Н. Г. Муратова, В. Т. Нор, І. Д. Перлов, І. Л. Петрухін, А. Л. Рівлін, В. М. Савицький, М. С. Строгович, О. М. Толочко та інші. Ці проблеми є предметом наукового пошуку Ю. П. Аленіна, Л. М. Аширової, І. В. Басистої, О. В. Гладишевої, О. В. Капліної, О. П. Кучинської, Л. М. Лобойка, М. А. Погорецького, Н. А. Подольного, В. О. Попелюшка, О. Г. Шило, М. Є. Шумила та інших. До комплексного дослідження проблеми якості кримінальної процесуальної діяльності звертались у своїх працях О. Я. Баєв, О. Г. Бенер, В. І. Власов, Т. Г. Морщакова, К. В. Степанов.

В опублікованих наукових працях термінологічно правильно визначені ті вимоги, яким повинні задовольняти конкретні групи актів, що приймаються у кримінальному провадженні. Водночас в умовах трансформації правової ідеології та моделі кримінального процесу виникає об'єктивна потреба як переосмислення змістовного наповнення тих вимог до якості КПП, що є традиційними для правозастосування (законність, обґрунтованість, вмотивованість), так і формулювання нових, що органічно впливатимуть із концепції верховенства права, сприйнятої нашою державою.

Нормативно-правовий аспект актуальності зумовлений необхідністю поглибленої оцінки нормативної регламентації інституту КПП з огляду на кардинальне оновлення вітчизняного кримінального процесуального законодавства. В чинному КПК містяться низка прогресивних положень в аспекті нормативної регламентації як загальних, так і спеціальних питань ухвалення КПП. Однак вони не повною мірою вирішують «старі» недоліки правової технології прийняття КПП: фрагментарний характер регламентації вимог, що ставляться до КПП; невідповідність форми, встановленої законом щодо ряду КПП, їх змісту; недостатня визначеність підстав ухвалення різних КПП та відсутність чітких нормативних критеріїв їх обґрунтованості тощо.

Окремі положення КПК продукують нові проблеми, які раніше не були предметом теоретичних досліджень.

Окремим аспектом, що актуалізує розробку питань, пов'язаних з якістю КПр, є антикорупційний. Адже комплекс заходів, спрямованих на забезпечення належної якості процесуальних рішень, що ухвалюються в перебігу кримінального провадження, є одним із ефективних засобів протидії корупції у цій царині.

Викладене свідчить про існування нагальної наукової проблеми, зміст якої полягає у необхідності розробки концептуальних засад визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень. Дослідження цієї проблеми породжує новий самостійний науковий напрям у кримінальній процесуальній науці, призначенням якого є не тільки синтезування, систематизація, акумулювання та узагальнення напрацьованого в науці матеріалу, а й розроблення нових підходів щодо виміру якісної визначеності КПр. Цьому напрямку притаманні власні мета, завдання, методологія, об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане у секторі дослідження проблем судової, слідчої та прокурорської діяльності Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України в межах тем «Кримінально-процесуальні заходи вдосконалення діяльності органів кримінальної юстиції» (номер держреєстрації 0108U004220) та «Концептуальні основи побудови сучасного кримінального процесу України та проблеми гармонізації вітчизняного законодавства у сфері кримінальної юстиції із законодавством Європейського Союзу» (номер держреєстрації 0112U003525). Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Інституту (постанова № 9 від 16 вересня 2009 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вирішення наукової проблеми щодо створення концептуальних засад визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПр, що, з одного боку, дозволить розкрити їх сутність, сформулювати систему на сучасному етапі соціально-правового розвитку суспільства, а з іншого – спрямувати правозастосовну практику на ефективне вирішення завдань кримінального провадження шляхом ухвалення високоякісних КПр.

Для досягнення зазначеної мети поставлені такі завдання:

1) виокремити суттєві ознаки та надати авторське визначення поняття «кримінальне процесуальне рішення»; провести класифікацію КПр за новими для науки критеріями, що є найбільш функціональними для визначення специфіки стандартів доброякісності КПр, та окреслити значення наведеної класифікації для визначення цих стандартів;

2) з'ясувати специфіку нормативної регламентації форми та змісту КПр і сформулювати основні напрями оптимізації правового регулювання форми та змісту КПр;

3) запропонувати власне визначення поняття «якість кримінального процесуального рішення»

та визначити типологію якості КПП, спираючись на концептуальні підходи до визначення категорії «якість КПП» у загальнонауковому та правовому сенсі;

4) провести градацію якості КПП: визначити та охарактеризувати рівні якості КПП; з'ясувати граничну межу, що визначає «мінімальну споживчу вартість КПП», та сформулювати критерії суттєвості та несуттєвості дефектів якості КПП; окреслити значення такої градації для правозастосовної діяльності;

5) з'ясувати генезу поняття «стандарт» у науці та процесуальній теорії, проілюструвати його дослідницьку затребуваність та обґрунтувати необхідність розгляду сукупності усіх нормативів, що ставляться до змісту та форми КПП у сучасному правовому суспільстві в форматі стандартів доброякісності КПП;

6) сформулювати авторське визначення поняття «стандарт доброякісності кримінального процесуального рішення» з урахуванням його суттєвих ознак, з'ясувати і охарактеризувати вимоги, яким мають відповідати такі стандарти, та основні аспекти їх функціонального призначення у правозастосовній діяльності;

7) виокремити та охарактеризувати правові та неправові стандарти доброякісності КПП, обравши критеріями для класифікації цих стандартів природу регуляторів, які унормовують діяльність із прийняття рішень в цілому; обґрунтувати доцільність такого підходу до формулювання системи стандартів доброякісності КПП;

8) установити основні детермінанти, що впливають на сучасний концепт правових стандартів доброякісності КПП;

9) обґрунтувати включення до сучасного концепту правових стандартів доброякісності КПП: законності, обґрунтованості, справедливості, розумності, своєчасності; дослідити сутність кожного з них, сформулювати їх поняття та розкрити зміст кожного із правових стандартів через сукупність стандартів-критеріїв, що їх деталізують, та показників, що їм кореспондують;

10) визначити джерельну основу правових стандартів доброякісності КПП; окреслити роль судової практики у забезпеченні належної якості КПП;

11) виокремити різновиди неправових стандартів, надати їм загальну характеристику та продемонструвати значення їх дотримання у правозастосовній практиці;

12) надати визначення поняття та суб'єктів оцінки відповідності КПП стандартам його доброякісності, з'ясувати структуру відповідного процесу та надати загальну характеристику засобів реагування на виявлені дефекти якості КПП;

13) у контексті розробки концептуальних засад забезпечення відповідності КПП стандартам їх доброякісності сформулювати поняття «забезпечення доброякісності кримінального процесуального рішення», визначити суб'єкти, часові межі, основні правила та складові ефективності цієї діяльності;

14) опрацювати й обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства з метою забезпечення високої якості КПП, що ухвалюються під час кримінального провадження;

15) визначити основні перспективи розвитку знань з концептуальних засад визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПП.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в перебігу ухвалення та реалізації кримінальних процесуальних рішень.

Предметом дослідження є концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і забезпечення наукової об'єктивності отриманих результатів дослідження обрано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціальних методів, що використовуються у правовій науці. Всі методи визначено, виходячи з поставлених у дослідженні цілей і завдань, з урахуванням специфіки об'єкта і предмета дослідження відповідного етапу пізнавальної діяльності. При цьому обрана система методів пов'язана з визнанням об'єктивності існування і потребами розвитку досліджуваних правових явищ – якісної визначеності КПП, соціально-правових очікувань від прийняття КПП на сучасному етапі розвитку суспільства тощо.

Для узагальнення та розробки цілісного бачення концептуальних засад визначення та забезпечення феномену стандартів належної якісної визначеності КПП був застосований комплекс методів теоретичного пізнання, базовим серед яких є діалектичний метод. Найважливішими методами, що використовувалися, є метод системно-структурного аналізу (при визначенні системи стандартів, виокремленні конкретних стандартів-критеріїв, структурних елементів процесу оцінки якості КПП та ін.), абстрагування (викладення конкретних фактів із практики мовою схематичності, визначення основного та відкидання неістотного), порівняльно-правовий (відповідно до якого зіставлялися різні норми права, що характеризують вимоги, які ставляться до правозастосовних актів у кримінальних процесах різних держав, а також здійснювався аналіз співвідношення різних стандартів та ін.), логіко-юридичний (при формулюванні понятійного апарату, що утворює «каркас» дослідження, а також при визначенні змісту стандартів та ін.); ідеалізації й моделювання (при розробці ідеальної теоретичної моделі якості КПП, визначенні показників конкретних стандартів-критеріїв тощо) та ін.

У процесі збирання необхідної інформації щодо практики складання КПП слідчими, прокурорами, слідчими суддями та суддями застосовувалися статистичні та конкретно-соціологічні методи (спостереження, опис, інтерв'ювання, вивчення матеріалів практики, узагальнення наукових позицій тощо), які дали можливість охарактеризувати стан якості правозастосовної діяльності в цілому, визначити типові дефекти КПП тих різновидів, що були

предметом вибіркового спостереження, визначити ставлення правозастосовників до певних законодавчих положень у сфері регламентації технології ухвалення КПР, виявити певні неформальні практики правозастосування. Усе зазначене дозволило використати узагальнення емпіричного матеріалу для обґрунтування певних теоретичних положень та висновків, що стали результатом цього дослідження.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі загальної теорії держави і права, філософії, кримінального процесуального, кримінального, конституційного та цивільного права, криміналістики. Правильне вирішення поставлених у науковому дослідженні завдань було б неможливим без поглибленого аналізу літератури з логіки, теорії управління, психології, етики, а також з інших галузей знань.

Правові основи дослідження становлять міжнародні акти з прав людини, положення Конституції України, кримінальне процесуальне та інше галузеве законодавство нашої держави.

Емпіричним фундаментом дослідження стали: рішення ЄСПЛ, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, опубліковані в офіційних виданнях; результати вивчення матеріалів 500 кримінальних проваджень, розглянутих судами, а також 500 процесуальних рішень, внесених до Єдиного державного реєстру судових рішень (ЄДРСР). Крім того, для цілей дослідження здійснено анкетування 300 слідчих органів внутрішніх справ з усіх регіонів України, 100 прокурорів та 100 суддів судів різного рівня Харківської, Полтавської, Дніпропетровської областей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що ця дисертація є першим в Україні виконаним на монографічному рівні науковим дослідженням, у якому розроблено теоретичну концепцію визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПР. Основні наукові результати полягають у суттєвому поглибленні й прирощенні теоретичного знання про вимір якісної визначеності КПР із розробкою понятійного апарату, який є загальним для визначення стандартів якісної визначеності усіх різновидів КПР, що ухвалюються в перебігу кримінального провадження, та комплексному розгляді правозастосовної діяльності в царині кримінального провадження під кутом зору її позитивної спрямованості на ефективне вирішення завдань цього провадження щодо ухвалення високоякісних КПР; формулюванні методичних рекомендацій з оптимального застосування теоретичних положень щодо стандартів КПР у практичній діяльності суду, слідчого судді, прокурора та слідчого.

До числа найважливіших положень, що мають ознаку наукової новизни і виносяться на захист, є такі.

Уперше:

1) сформульовано та запроваджено до наукового обігу поняття «доброякісність КПР»,

«стандарти доброякісності КПП», «дефекти якості КПП», «оцінка якості КПП», «забезпечення доброякісності КПП», «суб'єкти забезпечення доброякісності КПП» та надане визначення кожного з них;

2) розроблено типологію якості кримінального процесуального рішення, яка як складний багатовимірний об'єкт може бути представлена трьома різними типами – одиничною, комплексною та інтегральною, що відрізняються один від одного повнотою врахування окремих властивостей процесуального рішення;

3) доведено теоретичну необхідність та практичну значущість виділення таких рівнів якості КПП: доброякісність; достатньо висока якість; задовільна якість; частково незадовільна якість та повністю незадовільна (неприйнятна) якість;

4) зроблено висновок про доцільність розгляду усіх вимог, що ставляться до змісту та форми КПП у сучасній правовій державі, в форматі «стандартів доброякісності КПП». При цьому обґрунтовано, що сутнісна відмінність стандартів доброякісності КПП від просто вимог, що традиційно ставлять до правозастосовного рішення (законність, обґрунтованість, справедливість тощо), виявляється в тому, що будь-який стандарт обов'язково супроводжується сукупністю критеріїв, які деталізують його зміст (стандартів-критеріїв), що робить його доступним для використання у відповідних процедурах оцінки різними суб'єктами якості прийнятого рішення;

5) сформульовано систему суттєвих ознак стандартів доброякісності КПП, до яких віднесено: інтегративність, гнучкість (неформалізованість), комплексність, унормованість, предметну сфокусованість та «офіційну» адресність. На підставі узагальнення суттєвих ознак надано визначення поняття «стандарти доброякісності КПП», під якими пропонується розуміти сукупність взаємопов'язаних між собою нормативних положень загального характеру, спрямованих на забезпечення ухвалення високоякісних процесуальних рішень і які деталізуються у кореспондуючих їм критеріях, котрі є загальнообов'язковими для врахування та дотримання особою, яка приймає рішення, у перебігу ухвалення та оформлення кожного КПП за обов'язкової їх індивідуалізації в аспекті конкретних фактичних обставин кримінального провадження;

6) доведено, що стандарти доброякісності КПП мають відповідати сукупності вимог. Ними є: соціально-правова адекватність (релевантність); зрозумілість; практична здійсненність (реальність); наукова обґрунтованість;

7) розроблена система стандартів доброякісності КПП, що складається з правових та неправових (моральних (етичних), юридико-технічних, логічних, естетичних, лінгвістичних, теоретичних та ін.) стандартів;

8) зроблено висновок про те, що правомірний характер КПП може бути забезпечений лише за умови дотримання правозастосовником певної сукупності правових стандартів: законності, обґрунтованості, справедливості, розумності та своєчасності. Останні в сукупності розкривають

зміст правової якості КПП;

9) в контексті сутнісного аналізу законності, обґрунтованості, справедливості, розумності та своєчасності як правових стандартів доброякісності КПП надано їх визначення та деталізовані стандарти-критерії, що розвивають зміст зазначених стандартів;

10) доведено, що об'єктивними регуляторами процесу індивідуалізації правових стандартів доброякісності КПП є нормативно-правові акти, судова практика (у її широкому розумінні), теоретичні положення юридичної науки, традиції правозастосовної діяльності (неформальні практики правозастосування);

11) на підставі системного дослідження оцінки якості КПП у діяльнісному та предметному зрізі запропонована програма оцінки якості КПП уповноваженими на це суб'єктами та здійснено класифікацію процесуальних засобів реагування на виявлені дефекти якості КПП з огляду на ступінь їхньої потенційної спроможності корегування (чи реконструкції) якості КПП, що перевіряється;

12) за результатом дослідження сутності забезпечення доброякісності КПП:

– наведено визначення поняття «забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень», під яким пропонується розуміти цілісну інтеграційну систему різноманітних інтелектуально-праксеологічних дій суб'єктів кримінального провадження, спрямовану на створення достатньої впевненості в тому, що ухвалені КПП відповідатимуть сукупності стандартів, встановлених до їх форми та змісту;

– доведено, що основними правилами забезпечення доброякісності КПП є: комплексний підхід до дотримання стандартів доброякісності стосовно конкретного КПП; максимізація зусиль (посадової активності) суб'єктів забезпечення доброякісності КПП у досягненні високоякісного результату правозастосування; позитивна кооперація суб'єктів забезпечення доброякісності КПП (узгодженість процесуальної діяльності усіх суб'єктів забезпечення доброякісності КПП та її спрямованість на отримання загального позитивного результату); мінімізація деструктивного впливу інших учасників провадження на отримання належного результату;

– зроблено висновок, що неодмінною умовою гнучкості правового регулювання процесу забезпечення доброякісності КПП окремих різновидів з урахуванням їх специфіки та функціонального призначення є диференційований підхід законодавця до визначення меж втручання контролюючих органів у правозастосовний процес, що здійснюється підконтрольними органами (знаходження оптимальної межі «втручання» контролюючих органів у процес ухвалення КПП підконтрольними органами), а також можливості оскарження проміжних КПП (баланс між «широотою» права на оскарження процесуального рішення та вимогою щодо здійснення провадження протягом розумних строків).

Удосконалено:

1) класифікацію КПП, яку для виявлення особливостей індивідуалізації тих чи інших стандартів доброякісності КПП щодо окремих різновидів КПП здійснено за новими для процесуальної науки критеріями, а саме: за характером дискреційної складової, реалізованої при ухваленні КПП; за складністю процедури ухвалення КПП; за ініціативою в ухваленні КПП; відношенням до кримінальної процесуальної ітерації;

2) визначення регулятивної та стандартизаційної ролі судової практики у правозастосовній діяльності, що здійснюється в перебігу кримінального провадження. На підставі аналізу регулятивної ролі судової практики у правозастосовній діяльності підтримано концепцію «переконуючого прецеденту» та доведено, що в основу орієнтації на відповідні судові рішення, попередньо ухвалені у подібних правових ситуаціях суддями тієї ж чи вищої інстанції, має покладатися принцип переконливості такої практики для конкретного правозастосувача.

Набули подальшого розвитку:

1) положення про основні аспекти модифікації правозастосовної діяльності у правовій державі та тенденції сучасної кримінальної процесуальної політики, що є суттєвими для формування концепту правових стандартів доброякісності КПП;

2) обґрунтування тези про те, що коректним виміром суттєвості порушень закону, допущених при ухваленні підсумкового КПП, має бути загальна справедливість кримінального провадження як оціночна категорія;

3) наукові підходи до розуміння механізму ефективності правового регулювання, який екстропольовано на процесуальну діяльність із забезпечення доброякісності КПП, та зроблено висновок, що ефективність такої діяльності має складний «накопичувальний» характер, що визначається сукупністю різнопланових її характеристик: якісною визначеністю її статичних структурних компонентів (суб'єкта, мети, засобів, форми, результату), сукупністю тісно пов'язаних між собою інтегративних властивостей забезпечення доброякісності КПП та якістю динаміки такої діяльності: її стислістю у часі - охоплення діяльністю мінімальної кількості часу в межах строків, встановлених законом, проте, не на шкоду якості здійснення діяльності, а в раціональному їх поєднанні;

4) наукові пропозиції щодо вдосконалення форми певних різновидів КПП, зокрема, щодо унормування диференціації процесуальних форм проміжних судових рішень шляхом закріплення прямої вказівки на необхідність оформлення у вигляді окремої ухвали суду тих з них, що є підставою суттєвого обмеження прав та свобод учасників провадження чи впливають на подальший перебіг провадження, оформлення процесуального рішення про визнання особи підозрюваним самостійною постановою слідчого, прокурора.

Практичне значення одержаних результатів вбачається в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції роблять конкретний внесок як у кримінальну процесуальну теорію, так і в

правозастосовну практику, оскільки розширюють і поглиблюють уявлення про вимір якісної визначеності процесуальних рішень, що ухвалюються в перебігу кримінального провадження.

Висновки та пропозиції, які містяться у дисертаційній роботі, можуть бути використані: а) в науково-дослідницьких цілях – як підґрунтя для подальшого наукового пошуку у напрямку вдосконалення й розвитку теоретичних знань про концептуальні засади визначення та забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень, збагачення теоретичної бази досліджень у цій сфері; б) у нормотворчій діяльності – в процесі вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства. Пропозиції щодо внесення змін і доповнень до КПК (у частині вдосконалення кримінальних процесуальних норм, що регулюють якість процесуальних рішень) надіслані до Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності; в) у правозастосовній діяльності – викладені в дисертації положення можуть виконувати важливу методичну функцію, надаючи практичну допомогу слідчим, прокурорам і суддям при ухваленні КПК та в процесі оцінки їх якості; г) у навчальному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників та методичних матеріалів з курсів кримінального процесу; як основа для запровадження в юридичних навчальних закладах спецкурсу «Стандарти доброякісності кримінальних процесуальних рішень», а також у науковій роботі студентів та аспірантів при дослідженні різних аспектів відповідної теми. Результати цього дослідження впроваджені у навчальний процес Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (акт впровадження від 17 лютого 2015 р.), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акт впровадження від 15 січня 2015 р.), Національної академії прокуратури України (акт впровадження від 10 листопада 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація становить самостійне комплексне дослідження й відбиває особистий здобуток авторки. В опублікованих у співавторстві з В. С. Зеленецьким трьох підрозділах (3.1, 3.2, 3.3) колективної монографії «Проблеми забезпечення ефективності діяльності органів кримінального переслідування в Україні» дисертанткою сформульовано та висвітлено систему: завдань, що ставляться перед органами кримінального переслідування; стандартів динаміки кримінальної процесуальної діяльності; критеріїв та показників ефективності діяльності органів досудового розслідування та прокурора. В колективній монографії «Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні» авторкою дисертації особисто підготовлено підрозділ 2.4 «Нормативно-правові основи забезпечення якості кримінально-процесуальних рішень». В опублікованих у співавторстві з О. Г. Шило статті «Якість кримінально-процесуальних рішень, що приймаються на досудовому розслідуванні» та тезах «Антикорупційні стандарти кримінально-процесуального законодавства: поняття та види» дисертанткою вирішено загальні питання якості кримінальних процесуальних рішень, показано специфіку стандартів окремих процесуальних

рішень, а також досліджена генеза поняття «стандарт», продемонстровано значення забезпечення прийняття високоякісних КПП у загальному механізмі протидії корупційним практикам у кримінальному провадженні.

Апробація результатів дослідження. Дисертація підготовлена у секторі дослідження проблем судової, слідчої та прокурорської діяльності Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, обговорена на розширених засіданнях: Координаційного бюро з проблем кримінального процесу відділення кримінально-правових наук НАПрН України (10 лютого 2015 р.); сектору дослідження проблем слідчої, прокурорської та судової діяльності (26 лютого 2015 р.) та представлена до захисту на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Основні положення, висновки й пропозиції дослідження доповідались дисертанткою та були оприлюднені на міжнародних і регіональних наукових і науково-практичних конференціях: «Роль захисника у досудовому слідстві при обранні запобіжних заходів, не пов'язаних із взяттям під варту» (22–23 лютого 2006 р., м. Харків), «Правові засади підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в Україні» (15 травня 2008 р., м. Харків), «Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні» (15 травня 2009 р., м. Харків), «Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовчій діяльності» (3 квітня 2009 р., м. Київ), «Реформування судових і правоохоронних органів України: здобутки та перспективи» (14 травня 2010 р., м. Харків), «Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства та удосконалення діяльності судових та правоохоронних органів України» (20 квітня 2012 р., м. Луганськ); «Правова доктрина України – основа формування правової системи держави» (20–21 листопада 2013 р., м. Харків), «Права та свободи людини і громадянина: механізм їх реалізації та захисту» (19–20 вересня, 2014 р., м. Братислава); на наукових і науково-практичних семінарах: «Право обвинуваченого на кваліфікований захист та його забезпечення» (1–2 грудня 2005 р., м. Харків), «Захист прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві» (20 травня 2011 р., м. Харків), «Правові та інституційні механізми протидії корупційним правопорушенням» (20 квітня 2012 р., м. Харків), «Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення» (25 жовтня 2013 р., м. Харків), «Взаємодія державних органів і громадськості у запобіганні та протидії корупції 24 квіт. 2014» (24 квітня 2014 р., м. Харків); на засіданнях «круглих столів»: «Захист прав людини – стратегічна складова судово-правової реформи в Україні» (10 грудня 2009 р., м. Харків), «Кримінальний процесальний кодекс України: проблеми та здобутки» (12 вересня 2014 р., м. Запоріжжя).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у наукових працях, зокрема: 1 монографії, окремих підрозділах у 2-х колективних монографіях, 24 статтях у наукових фахових виданнях України (з них 4 – у наукових виданнях

інших держав) та тезах 15 доповідей на наукових, науково-практичних конференціях, круглих столах і семінарах.

Структура та обсяг роботи. Структура дисертації зумовлена метою й завданнями дослідження і складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (461 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи становить 470 сторінок, з яких основний текст складає 398 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, зв'язок з науковими програмами, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методологічні й теоретичні засади, виділяються положення, що характеризують наукову новизну, теоретичне та практичне значення зроблених висновків, апробація результатів наукових пошуків.

Розділ 1. «Теоретичні основи якісної характеристики кримінальних процесуальних рішень» складається з 2-х підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Кримінальні процесуальні рішення як об'єкт якісної характеристики»* за результатом концептуального дослідження сутності кримінального процесуального рішення авторкою сформульовано визначення цього поняття. З урахуванням цілей дослідження класифікацію КПП здійснено за такими критеріями: за характером дискреційної складової, реалізованої при ухваленні КПП (КПП, в яких реалізована дискреція щодо: оцінки фактів; обрання належної правової норми; обрання передбаченого в законі варіантів правової поведінки у разі встановлення певних фактів; обрання одного з допустимих законом варіантів правової поведінки у разі встановлення певних фактів); за складністю процедури ухвалення КПП (КПП, що ухвалені під час простої, складної (змагальної чи усіченої) чи альтернативної процедури; за ініціативою в ухваленні КПП (КПП, що ухвалюються за власною ініціативою, за ініціативою інших учасників провадження та ті КПП, ініціатива ухвалення яких є альтернативною) та відношенням до кримінальної процесуальної ітерації (первинні КПП; ітеральні КПП; рішення, що є підставою для ітерації). Значну увагу приділено розкриттю методологічного значення наведеної класифікації процесуальних рішень для виявлення особливостей індивідуалізації тих чи інших стандартів щодо окремих різновидів КПП з урахуванням специфіки їхньої природи та функціонального призначення.

У контексті аналізу характеру нормативної регламентації форми та змісту окремих різновидів КПП зроблено висновок про те, що правовій визначеності сприяло б встановлення нормативного положення щодо необхідного винесення у формі окремого документу – ухвали суду – низки проміжних судових рішень, що обмежують права та свободи осіб чи впливають на реалізацію прав та законних інтересів учасників провадження та подальший його перебіг. У дисертації також

звертається увага на те, що форма, встановлена в законі для деяких КПР, не відповідає їх природі та функціональному призначенню.

Визнано за доцільне передбачити в КПК загальну норму, присвячену кримінальним процесуальним рішенням, в якій закріпити, ким і у формі яких документів можуть бути прийняті ті чи інші КПР; обов'язкові реквізити і структуру викладу правового змісту будь-якого рішення. З цього приводу запропоновано варіант правового врегулювання форми, структури і змісту кримінального процесуального рішення у статті 110 КПК.

У підрозділі 1.2. *«Сутність якості кримінальних процесуальних рішень»* зазначається, що для практичної діяльності у царині кримінального провадження більш прийнятним є оціночний підхід до розуміння якості КПР як порівняльного ступеню здатності правозастосовного акту виконати своє функціональне призначення в загальній динаміці кримінального провадження, задовольнити соціально-правові очікування від його реалізації відповідно до тих цілей та завдань, які ставились на момент його прийняття. При цьому якість КПР як складний багатовимірний об'єкт може бути представлена трьома різними типами – одиничною, комплексною та інтегральною, що відрізняються один від одного повнотою врахування окремих властивостей КПР.

Обґрунтовано, що залежно від ступеню відповідності форми та змісту КПР сукупності стандартів його доброякісності слід виділити такі рівні якості КПР: доброякісність (максимальний рівень якості за повної відповідності усій сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю); достатньо висока якість (КПР загалом задовольняє всій сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю, проте має певні дефекти – відхилення від них, але вони переважно не впливають на загальну високу оцінку якості КПР); задовільна якість (недостатньо добра якість, але все-таки прийнятна для забезпечення виконання таким КПР свого функціонального призначення); частково незадовільна якість (якість, за якої певна відносно автономна частина КПР характеризується таким відхиленням від сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю, що унеможливує виконання КПР свого функціонального призначення в певній частині); повністю незадовільна (неприйнятна) якість (дефектна якість КПР, що характеризується таким відхиленням від сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю, що повністю унеможливує виконання КПР свого функціонального призначення). Висвітлена практична значущість наведеної градації якості КПР.

Значну увагу приділено з'ясуванню тієї граничної межі, що визначає так звану «мінімальну споживчу вартість КПР». Визначення останньої тісно пов'язане з поняттям істотних порушень, що тягнуть застосування певних процесуальних санкцій. Оцінка істотності будь-яких дефектів якості КПР та обрання належних заходів реагування на них мають відбуватися з огляду на їх шкідливість

для забезпечення прав та законних інтересів учасників провадження та вирішення інших завдань кримінального провадження, на розв'язання яких було спрямоване прийняття КПР.

Зроблено висновок, що коректним виміром суттєвості порушень, допущених при ухваленні підсумкового КПР, є справедливість прийнятого рішення, що інтегрує в собі загальну змістовну якість схвалюваного рішення. Це цілком узгоджується з практикою ЄСПЛ, який при кваліфікації допущених у справі порушень закону застосовує метод «оцінки справедливості процесу в цілому» (fairness of the proceeding taken as a whole). При цьому, підтримуючи в цілому ідею диференційованого підходу до кваліфікації виявлених при ухваленні КПР порушень, недоліків, дисертантка визнає безперспективною будь-яку спробу заздалегідь алгоритмізувати в законі значення порушення тієї чи іншої норми для визначення загального рівня якості конкретного КПР.

Розділ 2. «Поняття та система стандартів кримінальних процесуальних рішень» складається із 4-х підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Гене́за поняття «стандарт» у процесуальній теорії»* досліджена сутність феномену «стандарт» шляхом звернення до його етимологічного значення та основних характеристик в філософській, праксеологічній, управлінській та юридичній літературі. Спираючись на позиції вчених різних галузей знань та у розвиток сформульованих у науці базових характеристик стандартів (В. П. Гмирко), зроблено висновок, що основними положеннями, які характеризують стандарт у будь-якій сфері, є такі: унормованість; відповідність запитам сучасного суспільства; реальність і досяжність; уніфікованість (єдність) для всіх об'єктів, на які він розрахований, при збереженні диференційованого підходу залежно від специфіки об'єкту стандартизації та різноманітності засобів його досягнення; систематизованість вимог і критеріїв, яким має відповідати певний повторюваний об'єкт конкретної діяльності; еталонність (стандарт як орієнтир та засіб оцінки результатів співставлення з ним інших подібних об'єктів).

У підрозділі 2.2. *«Стандарти доброякісності кримінальних процесуальних рішень: суттєві ознаки, визначення поняття, вимоги»* дисертанткою в результаті здійснення сутнісної характеристики стандартів доброякісності КПР обґрунтована доцільність розгляду усіх нормативів, обов'язкових при складанні процесуальних рішень в форматі стандартів. Сутнісна відмінність стандартів доброякісності КПР від вимог, що традиційно ставлять до правозастосовного рішення (законність, обґрунтованість, справедливість тощо), виявляється в тому, що будь-який стандарт як ідея (стандарт-ідея) є положенням гранично загального порядку, що визначає певний стратегічний напрям забезпечення й оцінки якісної визначеності КПР та обов'язково супроводжується сукупністю критеріїв, які деталізують його зміст (стандартів-критеріїв), та показників, які їм кореспондують, що робить стандарт доступним для використання у відповідних процедурах оцінки різними суб'єктами оцінки якості прийнятого рішення. Причому якщо перелік власне стандартів-ідей доброякісності КПР є вичерпним, то цього не можна

стверджувати щодо деталізуючих критеріїв. Характер нормативної регламентації правових стандартів-критеріїв доброякісності КПП має бути таким, щоб, з одного боку, максимально можливо алгоритмізувати (чи технологізувати) процес ухвалення КПП з метою гарантування досягнення результату, необхідного для практики, а з іншого – залишити певний оптимальний простір для їх ефективного застосування в умовах конкретної фактичної ситуації, в якій приймається КПП.

За результатами узагальнення істотних ознак стандартів надано їх визначення. Підкреслено, що стандарти доброякісності КПП мають відповідати вимогам чи «ознакам належних стандартів» та бути релевантними, зрозумілими, практично здійсненними (реальними) та науково обґрунтованими.

У підрозділі 2.3. *«Значення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень»* доведено, що роль стандартів доброякісності КПП у загальному механізмі правозастосовної діяльності є багатогранною та виявляється у їх безпосередньому призначенні для: осіб, що приймають КПП (орієнтуюче значення, створення реальних передумов для стабільності рішення та настання тих необхідних наслідків, що їх правозастосовник очікує, прогнозує при його виконанні); учасників процесу, щодо яких ухвалено рішення (створення необхідних передумов для очікування бажаного результату правозастосування (передбачуваність результату), забезпечення реалізації їх прав); суб'єктів, які перевіряють конкретне рішення з позицій його якості (критеріально-оціночне значення); формування в інтересах суспільства належної високоякісної правозастосовної практики діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду (стабілізує, зміцнює та правоутворювальне (для формування «прецедентної» практики) значення); усього суспільства (превентивне (або запобіжне), управлінське, соціально-політичне, антикорупційне та навчальне значення).

У підрозділі 2.4. *«Система стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень»* стверджується, що стандарти доброякісності КПП є різноплановими та за своєю природою можуть бути правовими та неправовими (моральними (етичними), юридико-технічними, логічними, естетичними, лінгвістичними, теоретичними тощо). Концепт (і перелік) правових стандартів має бути чітко формалізованим, зовнішньо закріпленим в нормах позитивного права (принаймні таке закріплення є бажаним), що є необхідною умовою для виконання ним своїх функцій. Система ж неправових стандартів може бути лише концептуально (теоретично) сформульована у вигляді певної сукупності загальних неправових вимог до КПП, яким воно має відповідати для ефективного вирішення завдань, поставлених перед ним.

Зроблено висновок про те, що об'єктивними регуляторами процесу індивідуалізації правових стандартів, крім нормативно-правових актів, може бути судова практика (у її широкому розумінні), теоретичні положення юридичної науки, традиції правозастосовної діяльності

(неформальні практики правозастосування). В основі орієнтації на відповідні судові рішення, попередньо ухвалені у подібних правових ситуаціях судьями тієї самої чи вищої інстанції, має бути принцип переконливості такої практики для конкретного правозастосовника («переконуючий прецедент»). Підкреслено, що нерідко до регулювання правозастосовної практики залучаються певні неофіційні правозастосовні та наукові правові позиції тих чи інших авторитетних посадових осіб чи науковців з певних питань застосування норм кримінального процесуального права, які віддзеркалюють традиції правозастосування. Такі «квазіправові» положення, що впливають на індивідуалізацію правових стандартів, можуть бути як документально оформленими, так і не оформлюватися жодними документами (ЗМІ, усні виступи, наукові коментарі). У аспекті всебічного дослідження детермінант, які визначають якісний рівень правозастосування в кримінальному провадженні, лише констатується об'єктивність їх існування та опосередкований вплив на процес ухвалення КПП. Підкреслено, що запровадження широкого кола різнопланових критеріїв доброякісності КПП видається практично доцільним, оскільки налаштовуватиме правозастосовників на комплексне бачення необхідної якості КПП, відповідальний підхід до дотримання при ухваленні КПП не тільки норм права, а й норм моралі (професійної етики) та юридико-технічних норм. Це, в свою чергу, сприятиме формуванню таких важливих детермінант справедливого правосуддя, як високий рівень правової культури та моральності слідчих, прокурорів та суддів.

Розділ 3. «Правові стандарти доброякісності кримінальних процесуальних рішень» складається з 3-х підрозділів.

Підрозділ 3.1. **«Основні чинники формування концепту правових стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень»** присвячено аналізу найбільш суттєвих детермінант, що впливають на формування сучасного концепту стандартів-вимог, яким має відповідати КПП, - стан сучасного праворозуміння та тісно взаємопов'язана з ним кримінальна процесуальна політика. Узагальнення основних аспектів модифікації правозастосовної діяльності в царині кримінального провадження на сучасному етапі розвитку суспільства з урахуванням зазначених чинників дало змогу дійти висновку, що правомірний характер КПП може бути забезпечений лише за умов дотримання правозастосовником певної сукупності правових стандартів: законності, обґрунтованості, справедливості, розумності, своєчасності. Зазначені нормативи в сукупності розкривають зміст правової якості КПП.

У підрозділі 3.2. **«Характеристика правових стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень»** ґрунтовно досліджені правові стандарти: визначені їх сутність та специфіка індивідуалізації щодо певних різновидів КПП, сформульовані їх поняття та окреслені проблемні питання забезпечення відповідності КПП цим стандартам на практиці. Наприкінці характеристики кожного зі стандартів запропоновано сукупність конкретних вимог-критеріїв

(напрямів оцінки), в яких деталізується певний правовий стандарт.

У контексті характеристики стандарту законності КПП виокремлені та розглянуті два його аспекта - формальний та змістовий. При розгляді формальної законності особливу увагу звернуто на необхідність наявності законних умов для ухвалення КПП – певних обставин, існування яких є необхідним для прийняття КПП того чи іншого різновиду, що само по собі (без наявності достатніх підстав) не породжує необхідності його ухвалення. При дослідженні змістового аспекту стандарту законності, що зумовлює необхідність правильного застосування норм матеріального та процесуального законодавства, зазначено, що особа, яка приймає КПП, в межах наданої їй правової компетенції не тільки має право, а й зобов'язана реалізувати дискреційні повноваження щодо обрання належної правової норми, в тому числі в результаті застосування правової аналогії та її розширювального тлумачення щодо конкретного випадку з урахуванням загальних засад кримінального провадження та практики ЄСПЛ.

У контексті аналізу теоретико-прикладних аспектів застосування аналогії в кримінальному провадженні зроблено висновок про доцільність законодавчого закріплення прямої вказівки щодо можливості застосування аналогії закону (з огляду на винятковий характер застосування аналогії права лише у випадку відсутності аналогічної норми закону) та положення про те, що відсутність нормативної регламентації процедури реалізації права чи інтересу не може бути підставою для відмови в його реалізації. З урахуванням викладеного запропонована нова редакція ч. 6 ст. 9 КПК.

З огляду на окреслену в підрозділі певну складність процесу правової кваліфікації встановлених фактичних обставин кримінального провадження в сучасних правових умовах дисертантка підтримує запропоновану в науковій літературі ідею виділення атипової (некласичної) моделі правозастосування (Р. Р. Рафіков).

Характеризуючи стандарт обґрунтованості КПП авторка дисертації відмічає його ключове функціональне навантаження у демонстрації інших правових властивостей КПП. При цьому для забезпечення обґрунтованості конкретного КПП стрижневим є правильне визначення предмету та меж його обґрунтування. У контексті видової конкретизації вимог закону до предмету та меж обґрунтування КПП акцентовано увагу на необхідності вдосконалення нормативної регламентації змісту тих КПП, що обмежують конституційні права та свободи громадян (ухвал слідчого судді про проведення слідчих (в тому числі негласних) дій та застосування заходів забезпечення кримінального провадження).

У контексті дослідження сутності справедливості КПП дисертант, підкреслюючи достатньо широке наповнення цього стандарту фундаментальними положеннями, виокремлює та досліджує ті основні аспекти, що є принциповими для розкриття сутності цього стандарту: 1) у випадках, коли адекватне вирішення правових питань передбачає звернення до норм моралі, особа, яка приймає рішення, має діяти у межах тих цінностей, що поділяються суспільством; 2) лише

гармонічна реалізація у кримінальному провадженні змістовної та процедурної справедливості свідчить про здійснення правосуддя у його сучасному правовому розумінні. Водночас в контексті оцінки справедливості КПП як певного процесуального документу слід виходити зі змістовної справедливості всіх висновків, викладених в ньому, тобто формування КПП під впливом діалектичної єдності двох історично сформованих компонентів справедливості – розподільного та урівнюючого; 3) справедливість у її розподільному та урівнюючому розумінні є регулятором правозастосовного процесу на кожному з його етапів, орієнтиром, а потім і критерієм для оцінки результатів всіх інтелектуально-праксеологічних дій, що здійснюються в перебігу прийняття рішення; 4) стандарт змістовної справедливості стосується всіх фактичних та правових висновків, відображених у змісті КПП. Причому той факт, що «проміжок моральності» при ухваленні небагаточисленних КПП, підставою для яких є достатньо визначені в законі фактичні обставини («бездискреційні КПП» або КПП з «дискрецією з позначкою нуль»), є невеликим, не означає, що до таких рішень стандарт справедливості не застосовується.

Обґрунтовуючи потребу виділення окремого правового стандарту розумності КПП дисертантка підкреслює, що категорія «розумність» як правовий феномен, що віддзеркалює сутність суб'єктивної людської природи та водночас наповнений своїм суто правовим змістом, відповідає духу сучасного праворозуміння й органічно вписується в концепцію принципу верховенства права, який визнає наша держава (ст. 8 Конституції України). Вимога щодо розумності правозастосовної діяльності в царині кримінального провадження фактично означає потребу застосовувати закон на основі збалансованого врахування прав, свобод та законних інтересів усіх осіб, що беруть участь у процесі, а також цілей кримінального провадження. Якщо при розгляді питань процесуального характеру вимога розумності зумовлена певним ризиком завдання шкоди особі у вигляді обмеження її в реалізації належних прав та законних інтересів, то специфічного змісту вона набуває при прийнятті рішень, що стосуються застосування будь-яких обмежень конституційних прав та свобод учасників процесу (зокрема, шляхом застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжних заходів, проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, застосування кримінального покарання тощо). У таких ситуаціях вектор розумності як вимога обрання такої міри обмеження прав та свобод особи, в межах, визначених законом, що є мінімально можливою у конкретній ситуації та водночас забезпечує ефективне вирішення завдань кримінального провадження, захищає тим самим суспільні інтереси, а також інтереси особи, яка постраждала від вчиненого кримінального правопорушення. Окреслено практичне значення запровадження категорії «розумності» КПП до царини кримінального процесуального регулювання, що, зокрема, виявляється в орієнтації правозастосовувача на прийняття до уваги особливостей кожного конкретного кримінального провадження, що можуть мати значення для справедливого вирішення того чи іншого правового

питання, обмеження дискреційності кримінального провадження та ін.

З урахуванням невизначеного чи відносно визначеного способу регламентації строків прийняття основної кількості КПП (строки прийняття КПП або взагалі не визначені, або обмежені певним періодом) обґрунтовано виділення правового стандарту своєчасності як загального щодо якісної визначеності всіх КПП. Для задовільного вирішення питання щодо своєчасності прийняття процесуальних рішень слід виходити з оптимізації, скорочення строків їх фактичного прийняття (не на шкоду загальній якості КПП) в рамках часових меж, встановлених в законі, що цілком узгоджується з принципом процесуальної економії (В. С. Зеленецький). У певних випадках потреба прискореного ухвалення КПП обумовлена встановленням конкретних обставин, індивідуалізованих у законодавстві (наприклад, ч. 2 ст. 163 КПК); черговістю чи пріоритетністю ухвалення тих чи інших рішень (наприклад, ч. 4 ст. 28 КПК). Запропоновано комплекс заходів нормативно-правового та управлінського характеру, що сприятиме забезпеченню своєчасного ухвалення КПП на практиці.

Наприкінці підрозділу визнано за доцільне КПК доповнити новою нормою «Стандарти процесуальних рішень», виклавши її після статті 110.

У підрозділі 3.3. **«Оцінка кримінального процесуального рішення на предмет відповідності стандартам його доброякісності»** зазначається, що поняття «оцінка якості КПП» може застосовуватися в двох значеннях: в діяльнісному – як специфічний пізнавально-засвідчувальний процес, в перебігу якого відбувається співвідношення властивостей конкретного КПП, що оцінюється, з певними стандартами-вимогами, що до нього ставляться, з метою визначення рівня його спроможності виконати своє функціональне призначення. У предметному розумінні оцінка є певним судженням суб'єкта оцінки щодо рівня відповідності об'єкта оцінки – конкретного КПП – системі таких стандартів.

Визначені суб'єкти і структура процесу оцінки (перевірки) відповідності КПП стандартам його доброякісності, досліджені етапи цього процесу. Здійснено класифікацію усіх процесуальних засобів реагування на дефекти якості КПП, виявлені під час перевірки, з огляду на ступінь їхньої потенційної спроможності корегування (чи реконструкції) якості КПП. Підкреслена потреба пріоритетного обрання в межах, дозволених законом, таких заходів реагування на виявлену дефектність КПП, що були б адекватними характеру допущених порушень та якомога швидше усували відповідні недоліки (якщо контролюючий орган може прийняти рішення по суті питання, він не повинен направляти матеріали для виправлення ситуації на нижчий рівень). Ця ідея цілком вписується в змагальну ідеологію сучасного кримінального процесу та дістала відображення у низці принципів положень чинного КПК (можливість самоусунення дефектів якості КПП самою особою, що ухвалила таке рішення; наділення прокурора широкими повноваженнями, що дозволяє оперативно усувати дефекти КПП слідчого; пріоритетність вирішення справи судом апеляційної інстанції без повернення справи на новий судовий розгляд до суду першої інстанції та ін.). З

метою реалізації зазначеної ідеї запропоновано низку заходів нормативного та управлінського характеру, що сприятимуть підвищенню ефективності кримінального провадження.

Розділ 4. «Забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень» складається з 5-ти підрозділів.

У підрозділі 4.1. **«Поняття забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень»** у контексті дослідження діяльності із забезпечення доброякісності КПП виокремлені 2 його аспекта - постачальний та гарантійний. Суттю постачального аспекту цієї діяльності є ефективне здійснення правозастосовної діяльності, результат якої — прийняття процесуального рішення високого рівня якісної визначеності. При цьому акцентується увага на тому, що у межах кримінальних процесуальних відносин праву на отримання справедливого, законного та обґрунтованого судового рішення має кореспондувати відповідний (корелятивний) нормативно закріплений обов'язок владних суб'єктів, що ведуть процес, забезпечити прийняття КПП лише високої якості. Гарантійний аспект забезпечення доброякісності КПП дістає вияв у змісті діяльності контрольних органів та пов'язаний зі створенням додаткової впевненості в тому, що прийняті КПП відповідатимуть сукупності стандартів, що до них ставляться, а в разі їх дефектності допущені недоліки в якості будуть своєчасно усунені, виправлені (функція запобігання виникненню недоліків якості КПП, що стають предметом відповідного контролю, та корегування якісної визначеності вже прийнятих у встановленому законом порядку КПП).

У підрозділі 4.2. **«Часові межі, суб'єкти та форми забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень»** доведено, що у випадках, коли не вдалося забезпечити належну якість КПП при його ухваленні, процес забезпечення доброякісності КПП продовжується до виправлення дефектів такого рішення. З певною часткою *умовності* можна говорити про те, що за загальним правилом процес забезпечення доброякісності КПП, а відтак – й корегування якості КПП в межах цього процесу, може тривати до набрання КПП юридичної сили.

Авторкою виокремлені дві групи суб'єктів забезпечення доброякісності КПП: основні суб'єкти – особи (органи), що безпосередньо приймають КПП – слідчий, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя, суд; допоміжні суб'єкти (суб'єкти, що запобігають, чи корегуючі суб'єкти) – особи (органи), які здійснюють в кримінальному провадженні контрольні функції з метою вчасного запобігання, виявлення та усунення недоліків якості КПП: прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя, суд (дисертантка виходить з позиції загальнонародового розуміння контролю як напрямую правової діяльності, а нагляду – як його різновиду). Визначені та охарактеризовані форми забезпечення доброякісності КПП основними та допоміжними суб'єктами.

Підрозділ 4.3. **«Висока ефективність правозастосовної діяльності як показник забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень»** присвячено поглибленому

вивченню сутності оцінної категорії ефективності. Загальнотеоретичну концепцію ефективності механізму правового регулювання (Абрамова А. А.) екстропольовано на процесуальну діяльність із забезпечення доброякісності КПП та зроблено висновок, що ефективність такої діяльності має складний «накопичувальний» характер, що визначається сукупністю різнопланових її характеристик: якісною визначеністю її статичних структурних компонентів (суб'єкта, мети, засобів, форми, результату), сукупністю тісно пов'язаних між собою інтегративних властивостей забезпечення доброякісності КПП та якістю динаміки такої діяльності (її стислістю у часі - охоплення діяльністю мінімальної кількості часу в межах строків, встановлених законом, проте не на шкоду якості здійснення діяльності, а в раціональному їх поєднанні). При цьому, зокрема, акцентовано увагу на тому, що коефіцієнт ефективності корегуючої діяльності контролюючих органів, реалізованої після виявлення дефектів КПП та спрямованої на реконструкцію його якості, тим вище, чим швидше були усунуті дефекти КПП, що не набрали законної сили та не реалізовані в перебігу кримінального провадження (а відтак, і не завдали шкоди інтересам провадження).

У підрозділі 4.4. **«Основні правила забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень»** зазначається, що основними правилами забезпечення доброякісності КПП є: комплексний підхід до дотримання стандартів доброякісності щодо конкретного КПП; максимізація зусиль (посадової активності) суб'єктів забезпечення доброякісності КПП у досягненні високоякісного результату правозастосування; позитивна кооперація суб'єктів забезпечення доброякісності КПП; мінімізація деструктивного впливу інших учасників провадження на отримання належного результату.

Значна увага в роботі приділена з'ясуванню знаходження оптимального балансу між двома головними чинниками високоякісного правозастосування: незалежністю й процесуальною самостійністю особи, що приймає КПП, та гарантованістю отримання належного результату у вигляді доброякісності КПП. У цьому сенсі аналізуються положення КПК, що «захищають» незалежність судді, прокурора та слідчого в оціночному аспекті їхньої правозастосовної діяльності (щодо формування внутрішнього переконання при ухваленні КПП).

Зроблено висновок, що неодмінною умовою гнучкості правового регулювання процесу забезпечення доброякісності КПП окремих різновидів з урахуванням їх специфіки та функціонального призначення є диференційований підхід законодавця до визначення меж втручання контролюючих органів у правозастосовний процес, що здійснюється підконтрольними органами (знаходження оптимальної межі «втручання» контролюючих органів у процес ухвалення КПП підконтрольними органами), а також можливості оскарження проміжних КПП (баланс між «широотою» права на оскарження процесуального рішення та вимогою щодо здійснення провадження протягом розумних строків). Перевищення меж процесуальної незалежності особи, що приймає КПП, може призвести до неконтрольованості правозастосування, мінімізації

запобігання правозастосовним помилкам, що не сприятиме ефективному кримінальному провадженню, а значне звуження таких меж – до надмірного втручання у правозастосовний процес, втрати самостійності особи, що приймає КПП, що може негативно позначитися на справедливості та розумності КПП, ухвалених цією особою.

Акцентується увага на тому, що усі випадки та обсяг обмеження принципу вільної оцінки доказів при ухваленні КПП мають бути виправдані пріоритетом більш важливої цінності – забезпеченням захисту прав та законних інтересів учасників провадження. Гарантією правильності у вирішенні правових питань є стадійна побудова кримінального провадження, за якої відбувається заміна осіб, що ведуть процес, а тому внутрішнє переконання однієї з них підтверджується чи спростовується «наступним» суб'єктом. При цьому співпадіння оцінок різних суб'єктів щодо основних питань кримінальних проваджень знижує ризик неправильного їх вирішення.

Наприкінці підрозділу визначено комплекс заходів нормативно-правового та управлінського характеру, що здатні сприяти забезпеченню реалізації розроблених теоретичних положень щодо визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПП.

У підрозділі 4.5. *«Перспективи розвитку знання про концептуальні засади визначення та забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень (замість підсумків)»* основними перспективними напрямками розвитку теоретичних знань з концептуальних засад визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПП визнано такі: конкретизація основних теоретичних положень, що стосуються виміру якості КПП щодо окремих їх різновидів з урахуванням специфіки функціонального призначення та процедури їх ухвалення; розробка цілісної теорії забезпечення доброякісності КПП; подальше комплексне дослідження багатоаспектного кола теоретичних та практичних питань щодо ефективності правозастосовної діяльності в царині кримінального провадження, зокрема у напрямках: визначення стандартів якості змістових складових кримінальної процесуальної діяльності – її суб'єктів, засобів, форм, результату; виявлення тих чинників чи детермінант, що гарантують отримання належного результату діяльності; формулювання системи нових критеріїв та показників оцінки ефективності діяльності та ін.; переведення у практичну площину запропонованого системно-структурного погляду на фрагмент правової дійсності, що стосується виміру доброякісності КПП; корегування запропонованих теоретичних положень на підставі результатів аналізу правозастосовної практики, нової правової та фактичної інформації, що стосується феномену стандартів доброякісності КПП.

ВИСНОВКИ

Здійснене поглиблене дослідження виміру якісної визначеності процесуальних рішень у

кримінальному процесі України є завершеною науковою працею, в якій сформульовані концептуальні положення, спрямовані на розв'язання важливої наукової проблеми – створення концептуальних засад визначення стандартів доброякісності КПП та забезпечення їх дотримання у правозастосовній діяльності. Основні результати дисертаційного дослідження, з погляду авторки, полягають у такому.

1. Основними напрямками оптимізації правового врегулювання форми та змісту КПП є: 1) уніфікація вимог до зовнішньої форми (назва, реквізити) будь-якого КПП та атрибутів до його змісту з подальшою деталізацією вимог щодо змісту окремих різновидів КПП; 2) забезпечення правової визначеності щодо назви, форми та змісту тих КПП, прийняття яких стає необхідним з огляду на потреби кримінального провадження та які тягнуть правові наслідки, що є суттєвими з точки зору реалізації прав та законних інтересів учасників процесу; 3) унормування диференціації процесуальних форм проміжних судових рішень шляхом закріплення прямої вказівки на необхідність оформлення у вигляді окремої ухвали суду тих з них, що є підставою обмеження права та свобод учасників провадження чи впливають на подальший перебіг провадження.

2. Для виявлення особливостей індивідуалізації тих чи інших стандартів, що встановлюються до якісної визначеності КПП окремих різновидів, усі рішення доцільно класифікувати за такими критеріями: характером дискреційної складової, реалізованої при ухваленні КПП (КПП, в яких реалізована дискреція щодо: оцінки фактів; обрання належної правової норми; обрання передбаченого в законі варіанта правової поведінки у разі встановлення певних фактів; обрання одного з допустимих законом варіанта правової поведінки у разі встановлення певних фактів); складністю процедури ухвалення КПП (КПП, що ухвалені під час простої, складної (змагальної чи усіченої) чи альтернативної процедури; ініціативою в ухваленні КПП (КПП, що ухвалюються за власною ініціативою, за ініціативою інших учасників провадження та ті КПП, ініціатива ухвалення яких є альтернативною) та відношенням до кримінальної процесуальної ітерації (первинні КПП; ітеральні КПП; рішення, що є підставою для ітерації).

3. Якість КПП є оцінною категорією, яка означає порівняльний ступінь здатності правозастосовного акту виконати своє функціональне призначення в загальній динаміці кримінального провадження, задовольнити соціально-правові очікування від його реалізації відповідно до тих цілей та завдань, які ставились на момент його прийняття.

Якість КПП як складний багатовимірний об'єкт може бути представлена трьома різними типами – одиничною, комплексною та інтегральною, що відрізняються одна від одної повнотою врахування окремих властивостей КПП. У кримінальному провадженні вимірюють (оцінюють) усі три різновиди якості КПП. Сфера їх застосування визначається специфікою предметної спрямованості відповідної оціночної діяльності.

Одинична якість КПП визначається через його відповідність одному із стандартів (наприклад,

законності, розумності, логічності та ін.). Комплексна якість КПП є ступенем його відповідності низці взаємопов'язаних між собою стандартів-критеріїв (зокрема, правомірності, юридико-технічної досконалості та ін.). Інтегральна якість КПП характеризує ступінь відповідності КПП всім стандартам, які мають різну природу (правову, логічну, естетичну та ін.) та є обов'язковими для їх дотримання при складанні КПП.

4. Стандарти доброякісності КПП – це сукупність взаємопов'язаних між собою нормативних положень загального характеру, спрямованих на забезпечення ухвалення високоякісних процесуальних рішень і які деталізуються у кореспондуючих їм критеріях, котрі є загальнообов'язковими для врахування та дотримання правозастосовувачами під час ухвалення та оформлення кожного КПП за обов'язкової їх індивідуалізації в аспекті конкретних фактичних обставин кримінального провадження.

Суттєвими ознаками стандартів доброякісності КПП є їх інтегративність, гнучкість (неформалізованість), комплексність, унормованість, предметна сфокусованість та «офіційна» адресність.

5. Стандарти доброякісності КПП як ідейні положення загального порядку (стандарти-ідеї) для виконання ними інструментальної, критеріальної функції мають бути конкретизовані у вигляді певної системи деталізуючих критеріїв (стандартів-критеріїв), що зробить їх доступними для використання у відповідних процедурах оцінки якості прийнятого рішення різними суб'єктами. Характер нормативної регламентації стандартів-критеріїв доброякісності КПП має бути таким, щоб, з одного боку, максимально можливо алгоритмізувати (чи технологізувати) процес ухвалення КПП з метою гарантування досягнення результату, необхідного для практики, а з іншого – залишити певний оптимальний простір для їх ефективного застосування в умовах конкретної фактичної ситуації, в якій приймається КПП.

Стандарти доброякісності КПП мають відповідати сукупності вимог. Ними є: соціально-правова адекватність (релевантність); зрозумілість; практична здійсненність (реальність); наукова обґрунтованість.

Роль стандартів доброякісності КПП у загальному механізмі правозастосовної діяльності є багатогранною та виявляється у їх безпосередньому призначенні для: осіб, що приймають КПП (орієнтуюче значення, створення реальних передумов для стабільності рішення та настання тих необхідних наслідків, що їх правозастосовник очікує, прогнозує при його виконанні); учасників процесу, щодо яких ухвалено рішення (створення необхідних передумов для очікування бажаного результату правозастосування (передбачуваність результату), забезпечення реалізації їх прав); суб'єктів, які перевіряють конкретне рішення з позицій його якості (критеріально-оціночне значення); формування в інтересах суспільства належної високоякісної правозастосовної практики діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду (стабілізуюче, зміцнююче та

правоутворювальне (для формування «прецедентної» практики) значення); усього суспільства (превентивне (або запобіжне), управлінське, соціально-політичне, антикорупційне та навчальне значення).

6. Стандарти доброякісності КПП є різноплановими та за своєю природою можуть бути правовими та неправовими (моральними (етичними), юридико-технічними, логічними, естетичними, лінгвістичними, теоретичними тощо). Різні стандарти доброякісності КПП не є рівнозначними за своїм діапазоном дії, рівнем стабільності та імперативності, ступенем забезпеченості їх виконання, засобами їх доведення до свідомості правозастосовників тощо. Хоча правові вимоги мають визначальний регулятивний потенціал в механізмі прийняття КПП, лише за умови сукупного дотримання стандартів всіх різновидів при ухваленні КПП воно в змозі ефективно виконати своє функціональне призначення.

7. Найбільш суттєвими детермінантами, що впливають на формування сучасного концепту стандартів-вимог, яким має відповідати правозастосовне рішення, щоб вважатися правомірним, є стан сучасного праворозуміння та тісно взаємопов'язана з ним кримінальна процесуальна політика.

В умовах сучасного праворозуміння основними аспектами модифікації правозастосовної діяльності в сфері кримінального провадження, що безпосередньо впливають на формулювання концепту правових стандартів доброякісності КПП, є підвищення регулятивної ролі загальноправових принципів, які можуть виконувати роль самостійного засобу обґрунтування КПП; неформальне розуміння законності у правовій державі, що обумовлює необхідність змістовної оцінки правової норми, що підлягає застосуванню при ухваленні КПП з точки зору її правового характеру; необхідність забезпечення єдності судової практики (як наслідку дії принципу правової визначеності).

Для визначення концепту правових стандартів, в тому числі їх змістовного наповнення, суттєвими є такі напрями сучасної кримінальної процесуальної політики: гуманізація, що на рівні правозастосування зумовлює необхідність досягнення оптимального (розумного) балансу особистих та публічних інтересів при вирішенні різних завдань кримінального провадження з максимально можливим забезпеченням прав учасників процесу (відмова від використання жорстких заходів кожного разу, коли існує можливість вирішити завдання кримінального провадження при мінімальному обмеженні прав особи); наявність високоякісних процедурних механізмів, в тому числі докладної нормативної алгоритмізації процедури прийняття КПП та вимог до його змісту та форми; змагальність як вузловий елемент у новій ідеології кримінального процесу, що обумовлює підвищення значення дотримання при ухваленні КПП стандарту обґрунтованості.

8. Правомірний характер КПП може бути забезпечений лише за умов дотримання

правозастосовником системи правових стандартів: законності, обґрунтованості, справедливості, розумності та своєчасності.

Законним є процесуальне рішення, ухвалене компетентною посадовою особою з дотриманням умов та спеціальної процедури його прийняття (якщо такі встановлені в законі), вимог до його форми та змісту, що містить всі обов'язкові реквізити та в якому правильно застосовані належні норми матеріального та процесуального права, що встановлюють процесуальний порядок, умови та підстави його ухвалення, а в певних випадках – застосовані норми, що регулюють подібні правовідносини (у разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини) чи загальні засади кримінального провадження (у разі відсутності відповідних та аналогічних норм чи їх неоднозначності). В оцінній діяльності стандарт законності КПП постає в ролі загального критерію оцінки, який деталізується у сукупності взаємопов'язаних конкретних стандартів-критеріїв: (1) дотримання норм процесуального права, що встановлюють вимоги до змісту та форми КПП; (2) прийняття КПП компетентною посадовою особою у строки, встановлені законом; (3) додержання вимог закону щодо процедури та інших умов прийняття КПП (якщо закон передбачає складну процедуру – щодо її суб'єктного складу, повноти та послідовності вчинення необхідних процесуальних дій при встановленні фактичних підстав); (4) правильне застосування належних норм матеріального та процесуального законодавства при вирішенні правових питань.

Обґрунтованим вважається процесуальне рішення, що ухвалене на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, в якому наведені посилання на відповідні норми закону, що визначають підстави та порядок його прийняття, інші правові норми, застосовані при вирішенні правових питань, сукупність доказів та докладні мотиви, що підтверджують правильність та свідчать про логічність і несуперечність усіх висновків, відображених у відповідному процесуальному документі. Специфіка обґрунтування певних різновидів КПП встановлюється у спеціальних нормах закону. Неодмінним атрибутом обґрунтування КПП, що ухвалюються під час змагальної процедури, має бути оцінка (в її предметному розумінні) доводів сторін, що були висловлені під час судового розгляду щодо правових питань, вирішуваних у КПП, а також доводів свідків та інших матеріалів (якщо в судовому засіданні були заслухані свідки чи досліджені інші матеріали). В оцінній діяльності стандарт обґрунтованості КПП виконує роль загального критерію оцінки, який деталізується у сукупності взаємопов'язаних стандартів-критеріїв: (1) повноти та всебічності фактичного обґрунтування; (2) коректного правового обґрунтування; (3) переконливості КПП; (4) об'єктивності обґрунтування – емоційної нейтральності, безсторонності та неупередженості мотивування.

Справедливим є процесуальне рішення, в якому повно, всебічно та неупереджено встановлені всі обставини кримінального провадження, з якими закон пов'язує можливість його прийняття, і застосована та правова норма, яка з урахуванням загальних принципів права якнайбільше

підходить в конкретній ситуації до правової кваліфікації встановлених фактичних обставин. Справедливість КПП як стандарт його доброякісності є поняттям збиральним та складається з ряду елементів – критеріїв. Ними є такі обставини, що одночасно є напрямками оцінки конкретного акту з точки зору його якості: (1) всебічність, повнота та неупередженість встановлення фактичних обставин кримінального провадження, з якими закон пов'язує можливість прийняття відповідного рішення; (2) справедливість чи коректність правового обґрунтування прийнятого рішення (обрання тієї правової норми, що з урахуванням загальних принципів права в конкретній ситуації якнайкраще підходить до правової кваліфікації встановлених фактичних обставин конкретного кримінального провадження); (3) розумність усіх висновків, відображених в тексті КПП; (4) соціальна правильність морального обґрунтування прийнятого рішення, тобто відповідність оцінки тих чи інших обставин кримінального провадження, а також – при обранні варіанту їх правової кваліфікації – тим цінностям, що домінують у суспільстві. «Діапазон» моральності для прийняття різних КПП не є однаковим: для прийняття одних з них стандарт справедливості є більш актуальним з огляду на їхнє функціональне призначення і характер вирішуваних питань (вирок суду, постанови про закриття справи, вирішення клопотань учасників процесу тощо); прийняття інших КПП, як правило, потребує лише встановлення фактичних підстав, а відтак – оцінка їх доброякісності залежить від законності, що несе в собі офіційну міру справедливості.

Розумним є процесуальне рішення, що ґрунтується на законі та здоровому глузді, спрямоване на ефективне вирішення завдань кримінального провадження шляхом обрання правозастосовником оптимального варіанту балансування публічних та особистих інтересів з урахуванням специфіки конкретних обставин кримінального провадження. Неодмінною ознакою розумності КПП є те, що обраний при ухваленні КПП варіант правової поведінки максимально враховує вимогу забезпечення прав та законних інтересів учасників процесу, щодо яких такий акт прийнято. У разі, коли прийняте рішення передбачає застосування певних обмежень конституційних прав та свобод особи, ці обмеження мають бути для такої особи найменш обтяжливими у конкретній ситуації та співмірними щодо мети, на досягнення якої буде спрямована реалізація такого процесуального рішення. В оцінній діяльності стандарт розумності КПП деталізується у сукупності стандартів-критеріїв, за якими має будуватися оцінка якості КПП: (1) ситуаційна конкретика КПП, що передбачає якнайповніше врахування правозастосовником специфіки обставин конкретного провадження при прийнятті КПП; (2) адекватність оцінки відповідних обставин конкретного кримінального провадження з точки зору їх впливу на обрання того чи іншого варіанту вирішення правового питання; (3) переконливість КПП щодо неможливості за відповідних обставин в інший, більш сприятливий для учасників процесу спосіб, реалізувати надані законом дискреційні повноваження.

Своєчасним є процесуальне рішення, що ухвалене протягом часу, що є оптимальним з

урачуванням специфіки обставин конкретного кримінального провадження. Для процесуальних рішень, граничні строки прийняття яких передбачені в законі, цей час має бути за можливості прискорений, але в будь-якому разі він не повинен перевищувати граничні строки. Усі інші процесуальні рішення мають бути ухвалені без зволікань, відразу після встановлення підстав, які є необхідними для їх прийняття. Визначення своєчасності КПП носить гнучкий характер та має базуватися на якісному підході до вивчення матеріалів кожного кримінального провадження в аспекті ситуативної (фактичної) адекватності строків прийняття таких рішень. Загальним критерієм своєчасності КПП слід вважати адекватність (чи співмірність) моменту прийняття КПП специфіці обставин конкретного провадження, інформаційною основою для встановлення якої є взяті у сукупності дані, що характеризують складність кримінального провадження, поведінку учасників кримінального провадження; спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

9. Критерієм віднесення того чи іншого регулятора правозастосовної діяльності до джерельної основи індивідуалізації правових стандартів доброякісності КПП є не його нормативно визнана обов'язковість, а розумний, суспільно виправданий потенціал (соціальна корисність) у забезпеченні належного (справедливого) правозастосування.

Об'єктивними регуляторами процесу індивідуалізації правових стандартів доброякісності КПП, крім нормативно-правових актів, виступають судова практика (у її широкому розумінні), теоретичні положення юридичної науки, традиції правозастосовної діяльності (неформальні практики правозастосування). В основі орієнтації на відповідні судові рішення, попередньо ухвалені у подібних правових ситуаціях суддями тієї самої чи вищестоящої інстанції, є принцип переконливості такої практики для конкретного правозастосовника («переконуючий прецедент»).

10. Залежно від ступеню відповідності форми та змісту КПП сукупності стандартів його доброякісності слід виділити такі рівні якості КПП: доброякісність (максимальний рівень якості за повної відповідності усій сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю); достатньо висока якість (КПП загалом задовольняє усій сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю, проте має певні дефекти – відхилення від них, але вони переважно не впливають на загальну високу оцінку якості КПП); задовільна якість (недостатньо добра якість, але все-таки прийнятна для забезпечення виконання таким КПП свого функціонального призначення); частково незадовільна якість (якість, за якої певна відносно автономна частина КПП характеризується таким відхиленням від сукупності вимог, що охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю, що унеможливує виконання КПП свого функціонального призначення в певній частині); повністю незадовільна (неприйнятна) якість (дефектна якість КПП, що характеризується таким відхиленням від сукупності вимог, які охоплюються тим чи іншим стандартом чи їх сукупністю, що повністю унеможливує виконання

КПР свого функціонального призначення).

Оцінка істотності будь-яких дефектів якості КПР та обрання належних заходів реагування на них мають відбуватися з огляду на їх шкідливість для забезпечення прав та законних інтересів учасників провадження та вирішення інших завдань кримінального провадження, на розв'язання яких було спрямоване прийняття конкретного КПР.

Суттєвими є порушення норм, обов'язкових для дотримання при ухваленні певного КПР, що зашкодили чи могли зашкодити реалізації прав та законних інтересів учасників провадження, в тому числі на належну правову процедуру, вирішенню інших завдань провадження, зокрема здійсненню ефективного розслідування чи судового розгляду, та в цілому призвели до загальної дисфункційності КПР, ухваленого з такими порушеннями. Достатньо «тонкою» є мінімальна межа у дотриманні при складанні конкретного КПР неправових стандартів, без чого суттєво дефектною може бути визнана й правова якість такого акту.

Несуттєвими є такі дефекти якості КПР, обумовлені недотриманням будь-яких норм, що мають враховуватися при ухваленні певного КПР, наявність яких не спричинила та не могла спричинити виникнення негативних наслідків у вигляді обмеження чи позбавлення прав та законних інтересів учасників провадження, так само як і зниження ефективності досудового розслідування чи судового розгляду.

11. Перевірка (оцінка) якості КПР є різновидом інтелектуально-праксеологічної діяльності, що здійснюється в кримінальному провадженні та складається з таких етапів: 1) індивідуалізація стандартів-критеріїв доброякісності КПР щодо конкретного КПР; 2) зіставлення конкретних властивостей КПР із індивідуалізованими стандартами доброякісності такого КПР; 3) формулювання висновку щодо відповідності КПР стандартам його доброякісності. У разі негативної відповіді на питання, що виникає на 3-му етапі процесу перевірки якості КПР, цей процес доповнюється додатковим четвертим (факультативним) етапом – кваліфікацією виявлених дефектів та обранням заходів реагування на виявлені дефекти якості КПР.

12. Усі процесуальні засоби реагування на дефекти якості КПР, виявлені під час перевірки і які об'єктивовані у рішеннях, ухвалених за результатом здійсненої перевіркою діяльності, з огляду на ступінь їхньої потенційної спроможності корегування (чи реконструкції) якості КПР, що перевіряється, можуть бути розділені на: (1) КПР, в яких констатується та корегується дефектність раніше ухвалених КПР; (2) КПР, в яких констатується, але не усувається дефектність раніше ухвалених КПР; (3) КПР, в яких констатується (чи розуміється) дефектність раніше ухвалених КПР чи їх сукупності, та фактично нівелюється їхнє процесуальне значення (власне недоліки дефектних КПР не усуваються).

13. Забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень – це цілісна інтеграційна система різноманітних інтелектуально-праксеологічних дій суб'єктів кримінального провадження,

яка спрямована на створення достатньої впевненості в тому, що ухвалені КПП відповідатимуть сукупності стандартів, які встановлюються до їх форми та змісту. Складовими такого діяльнісно-практичного процесу є, з одного боку, безпосереднє здійснення компетентною особою, що приймає КПП, необхідної та достатньої сукупності дій (заходів), реалізація яких призвела, а отже, і забезпечила відповідність прийнятого рішення сукупності стандартів його доброякісності. З іншого боку, – це ефективна діяльність контролюючих органів, здійснювана з метою запобігання, своєчасного виявлення та усунення недоліків (дефектів) якості КПП, прийнятих під час кримінального провадження. Забезпечення доброякісності КПП є узагальнюючим поняттям, що синтетично поєднує в собі такі компоненти: (1) діяльність суб'єктів кримінального провадження з прийняття та оформлення КПП відповідно до стандартів, що встановлюються до їх форми та змісту (основних суб'єктів забезпечення доброякісності КПП); (2) превентивну та корегуючу діяльність органів і осіб, що здійснюють в кримінальному процесі контрольні повноваження (допоміжних суб'єктів забезпечення доброякісності КПП).

14. Формою забезпечення доброякісності КПП основними суб'єктами є вчинення правозастосовником необхідної та достатньої сукупності дій інтелектуально-праксеологічного характеру, спрямованих на ухвалення КПП у чіткій відповідності до процедури, встановленої законом, та стандартів, що ставляться до їх змісту та форми, а у разі самостійного виявлення недоліків вже прийнятого КПП – їх самоусунення (у випадках, визначених в законі).

Формою забезпечення доброякісності КПП допоміжними суб'єктами є здійснення процесуальних дій, спрямованих як на запобігання недолікам якості КПП шляхом безпосередньої участі відповідних суб'єктів у процесі прийняття КПП (запобіжні форми), так і корегування якісної визначеності вже ухвалених КПП з метою компенсації відсутніх чи виправлення неналежних властивостей КПП, які через різні причини не були сформовані на попередньому етапі кримінального провадження, що здійснюється до набрання рішенням законної сили або спричинення ним шкоди інтересам провадження під час його реалізації (корегуючі форми). Інша процесуальна діяльність допоміжних суб'єктів, спрямована на запобігання недолікам КПП чи подальше виявлення та виправлення їх дефектів, що є віддаленою у часі від моменту прийняття КПП, в одних випадках створює належні умови для здійснення високоякісної правозастосовної діяльності, в інших – виконує конкретну право відновлювальну чи компенсаторну (іноді реабілітаційну) функцію в загальному масштабі кримінального провадження. Така діяльність перебуває за часовими межами процесу забезпечення доброякісності КПП та не включається до його змісту.

15. Основними правилами забезпечення доброякісності КПП є: комплексний підхід до дотримання стандартів доброякісності стосовно конкретного КПП; максимізація зусиль (посадової активності) суб'єктів забезпечення доброякісності КПП у досягненні високоякісного результату

правозастосування; позитивна кооперація суб'єктів забезпечення доброякісності КПР (узгодженість процесуальної діяльності усіх суб'єктів забезпечення доброякісності КПР та її спрямованість на отримання загального позитивного результату); мінімізація деструктивного впливу інших учасників провадження на отримання належного результату.

16. Забезпеченню реалізації розроблених теоретичних положень щодо визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПР сприятиме комплекс заходів нормативно-правового та управлінського характеру, а саме:

– реалізація у нормотворчому процесі низки запропонованих в цьому дослідженні пропозицій загального та спеціального характеру, спрямованих на підвищення ефективності забезпечення високої якості КПР, що ухвалюються під час кримінального провадження (див. Додаток Б); запровадження таких новацій до КПК сприятиме формуванню нової правової ідеології правозастосовників, спонукатиме їх до сумлінного виконання юридичних обов'язків;

– використання суб'єктами кримінального провадження, що здійснюють оцінку КПР з позиції їх якості, у своїй практичній діяльності розроблених науково-методичних рекомендацій з оптимального застосування теоретичних положень, що стосуються визначення стандартів доброякісності КПР та оцінки КПР з позиції їх якості;

– забезпечення формування на практиці вимогливішого підходу контролюючих органів до якості КПР підконтрольних органів, високоефективного здійснення процесуального керівництва та судового контролю. При цьому до сфери підвищеної уваги слід віднести контроль за якістю КПР, ухвалення яких є підставою для застосування певних обмежень конституційних прав та свобод осіб чи ініціювання розгляду цього питання перед слідчим суддею, судом.

17. Основними перспективними напрямками розвитку теоретичних знань з концептуальних засад визначення та забезпечення стандартів доброякісності КПР є: конкретизація основних теоретичних положень, що стосуються виміру якості КПР, щодо окремих різновидів КПР з урахуванням специфіки їх функціонального призначення та процедури їх ухвалення; розробка цілісної теорії забезпечення доброякісності КПР; подальше комплексне дослідження багатоаспектного кола теоретичних та практичних питань щодо ефективності правозастосовної діяльності в сфері кримінального провадження, зокрема у напрямках: визначення стандартів якості змістових складових кримінальної процесуальної діяльності – її суб'єктів, засобів, форм, результату; виявлення тих чинників чи детермінант, що гарантують отримання належного результату діяльності; формулювання системи нових критеріїв та показників оцінки ефективності діяльності та ін.; переведення у практичну площину запропонованого системно-структурного погляду на фрагмент правової дійсності, що стосується виміру доброякісності КПР; корегування запропонованих теоретичних положень на підставі результатів аналізу правозастосовної практики, нової правової та фактичної інформації, що стосується феномену стандартів доброякісності КПР.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень : монографія / Н. В. Глинська. – К. : Істина, 2014 . – 588 с.

Рецензії:

Погорецький М. Концептуальні питання якості кримінальних процесуальних рішень / М. Погорецький // Право України.- 2015. – №3. – С. 192-196.

Шепітько В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень / В.Шепітько // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2014. – № 4 (79). – С. 206-209.

2. Глинская Н.В. Проблемы забезпечення ефективності діяльності органів кримінального переслідування в Україні : монографія / кол. авт. ; за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х. : Право, 2010. – С. 149-227 (400 с.).

3. Глинська Н. В. Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні : монографія / кол. авт. ; за заг. ред. : В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х. : Право, 2011. – С. 155-174 (344 с.).

Статті у наукових фахових виданнях

1. Глинська Н. В. Проблема істини як мети доказування в сучасному кримінальному процесі / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : Ю.В. Баулін та ін. – Х. : Кроссруд, 2006. – Вип. 12. – С.123-132.

2. Глинська Н. В. Методичні засади визначення критеріїв для оцінки доброякісності кримінально-процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : Ю. В. Баулін та ін. – Х. : Кроссруд, 2007.– Вип. 15. – С.181-193.

3. Глинська Н. В. Поняття та сутність ефективності кримінально-процесуальної діяльності / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : Ю. В. Баулін та ін. – Х. : Кроссруд, 2008. – Вип. 16. – С. 187-206.

4. Глинська Н. В. Поняття та критерії ефективності скороченого судового слідства / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : Ю. В. Баулін та ін. – Х. : Кроссруд, 2008. – Вип. 15. – С. 182-198.

5. Глинська Н. В. Динамічна сторона кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування: шляхи оптимізації / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2009. – Вип. 18. – С. 172-185.

6. Глинська Н. В. Якість кримінально-процесуальних рішень, що приймаються на досудовому

розслідуванні / О. Г. Шило, Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Кроссрод, 2009. – Вип. 17. – С. 223-236.

7. Глинська Н. В. Інструментарій оцінки кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування та прокурора / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2010. – С. 182-194.

8. Глинська Н. В. Поняття якості кримінально-процесуальних рішень / Н.В.Глинська // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2012. – № 1 (68). – С. 203-216.

9. Глинська Н. В. Поняття забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2012. – Вип. 24. – С. 161-179.

10. Глинська Н. В. Класифікація кримінальних процесуальних рішень та її значення для визначення специфіки стандартів їх доброякісності/ Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 27. – С. 142-155.

11. Глинская Н. Понятие стандартов доброкачественности уголовных процессуальных решений / Н. Глинская // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. правовой журн. / гл. ред. Л. Арсене. – Кишинев, 2013. – № 8/3. – С. 58-61.

12. Глинська Н. В. Розумність як стандарт кримінальних процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 165-172.

13. Глинська Н. В. Стандарти доброякісності кримінальних процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 25. – С. 126-141.

14. Глинська Н. В. Тип праворозуміння як суттєвий фактор, що визначає напрямки оновлення стандартів якості кримінально-процесуальних рішень/ Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 21. – С. 185-202.

15. Глинська Н. В. Сучасна кримінальна процесуальна політика як чинник формування концепту якості кримінальних процесуальних рішень/ Н. В. Глинська // Право і суспільство : наук. журн. – 2014. – Вип. 6-2 ч. 3. – С. 205-210.

16. Глинська Н. В. Фактичні засоби обґрунтування кримінальних процесуальних рішень: окремі аспекти / Н. В. Глинська // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 71-75 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_15.pdf. – Заголовок з екрана.

17. Глинська Н. В. Основні правила забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2014. – Вип. 28. – С. 169-181.

18. Глинська Н. В. Стандарт обґрунтованості кримінальних процесуальних рішень як гарантія

запобігання корупційним зловживанням в сфері кримінального провадження: окремі аспекти / Глинська Н. В. // Вісн. Чернівець. фак.-ту Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.» : наук. вид. – Чернівці, 2014. – Вип. 3.– С. 217-226.

19. Глинська Н. В. Стандарт формальної законності кримінальних процесуальних рішень / Глинська Н. В. // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія : Юрид. науки. – Херсон, 2014. – Вип. 4. – Т. 2.– С. 205-209.

20. Глинська Н. Правова технологія прийняття кримінальних процесуальних рішень як один з антикорупційних стандартів кримінального процесуального законодавства / Н. Глинська // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ імені Е. О. Дідоренка. – Луганськ, 2014. – Вип. 1/66. – С. 153-166.

21. Глинська Н. Стандарт процесуальної справедливості кримінального провадження / Н. Глинська // Вісник прокуратури -№2(152)-2014.- С. 87-93.

22. Глинська Н. Своєчасність кримінальних процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 1(9) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14hmvkpr.pdf>. – Заголовок з екрана.

23. Глинская Н. Справедливость уголовных процессуальных решений / Н. Глинская // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. правовой журн. / гл. ред. Л. Арсене. – Кишинев. 2014. – № 3/2 (267). – С. 44-48.

24. Natalia Glinská. Vysoká kvalita trestních procesních rozhodnutí jakonejvyšší stupeň kvality jejich vlastností // Modern Science – Moderní věda. – České Republika. – Praha. – SRIED. – 2014. – № 2. – P. 88-93.

Публікації в інших виданнях та тези доповідей

25. Глинська Н. В. Обґрунтованість процесуальних рішень як невід'ємний компонент забезпечення права обвинуваченого на захист / Н. В. Глинська // Право обвинуваченого на кваліфікований захист та його забезпечення : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, 1-2 груд. 2005 р., м. Харків. – Х. ; К. : ЦНТ «Гопак», 2006. – С. 176-178.

26. Глинська Н. В. Підстави прийняття рішення про обрання запобіжних заходів, не пов'язаних із взяттям під варту / Н. В. Глинська // Роль захисника у досудовому слідстві при обранні запобіжних заходів, не пов'язаних із взяттям під варту : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 лютого 2006 р., м. Харків. – Х. ; К. : ПП «Серга», 2006. – С. 124-128.

27. Глинська Н. В. Оцінка ефективності скороченого судового слідства / Н. В. Глинська // Правові засади підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в Україні : матеріали наук.-практ. конф. / ред. кол. В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2008. – С. 129-132.

28. Глинська Н. В. Співвідношення якості кримінально-процесуального закону та ефективності кримінального судочинства / Н. В. Глинська // Теоретичні основи забезпечення якості

кримінального законодавства та правозастосовної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні : матеріали наук. конф., 15 трав. 2009 р. / ред. кол. В. І. Борисов (гол. ред.) та ін. – Х. : Право, 2009. – С. 220-224.

29. Глинська Н.В. Завдання сучасного кримінального процесу / Н. В. Глинська // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовчій діяльності : матеріали наук.-практ. конф. – К. : Атіка, 2009. – С. 100-102.

30. Глинська Н. В. Доброякісність кримінально-процесуальних рішень як гарантія дотримання прав та законних інтересів учасників процесу / Н. В. Глинська // Захист прав людини – стратегічна складова судово-правової реформи в Україні : «круглий стіл», 10 грудня 2009 р. : тези допов. // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2009.– Вип. 19. – С. 291-293.

31. Глинська Н. В. Проблемні питання забезпечення якості кримінально-процесуальних рішень, що приймаються на досудовому розслідуванні / Н. В. Глинська // Реформування судових і правоохоронних органів України: проблеми та перспективи : матеріали наук.-практ. конф., 14 трав. 2010 р. – Х. : Одісей, 2010. – С.254-257.

32. Глинська Н. В. Конфлікт інтересів у сфері кримінального судочинства: шляхи гармонізації / Н. В. Глинська // Захист прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві : матеріали наук. семінару, 20 травня 2011 р. / ред. кол. : В. І. Борисов (голов. ред.), Н. В. Сібільова (наук. ред.). – Х. : ФІНН, 2011. – С. 92-94.

33. Глинська Н. В. Антикорупційні стандарти кримінально-процесуального законодавства: поняття та види / О. Г. Шило, Н. В. Глинська // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства та удосконалення діяльності судових та правоохоронних органів України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 20 квіт. 2012 р., м. Луганськ. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 216-219.

34. Глинська Н. В. Антикорупційні стандарти кримінально-процесуальних рішень / Н. В. Глинська // Правові та інституційні механізми протидії корупційним правопорушенням : матеріали наук.-практ. семінару, 20 квіт. 2012 р. / НАПрН України, НДІ вивч. проб. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса та ін. ; редкол. : В. І. Борисов (голов. ред.) та ін. – К. : Ред. журн. «Право України» ; Х. : Право, 2013. – С. 74-75.

35. Глинська Н. В. Правова технологія прийняття кримінальних процесуальних рішень/ Н. В. Глинська // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України», Харків, 20-21 листопада 2013 р. – Х. : Право, 2013. – С. 648-651.

36. Глинська Н. В. Нове кримінальне процесуальне законодавство України під кутом зору

антикорупційних стандартів / О. Г. Шило, Н. В. Глинська // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару, 25 жовтня 2013 р., м. Харків. – Х. : ТОВ «Оберіг», 2013. – Вип. № 5. – С. 127-135.

37. Глинська Н. В. Стандарт розумності кримінальних процесуальних рішень як гарантія забезпечення прав людини в сфері кримінального провадження / Н. В. Глинська // Prava a slobodz cloveka a obcana: mechanismus ich implementacie a ochrany roznych oblastiach prava : zbornik prispevcov z medzinarodnej vedeckej konferencie, 19-20 septembra 2014. – Bratislava : Paneuropska vysoka skola, 2014. – P. 72-75.

38. Глинська Н. В. Стандарт законності кримінальних процесуальних рішень та його регламентація в КПК України / Н. В. Глинська // Кримінальний процесуальний кодекс України: проблеми та здобутки : матеріали «круглого столу», 12 вересня 2014 р. / за ред. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – С. 11-13.

39. Глинська Н. В. Корупційні ризики при ухваленні кримінальних процесуальних рішень: окремі питання / Н. В. Глинська // Взаємодія державних органів і громадськості у запобіганні та протидії корупції : матеріали наук.-практ. семінару, 24 квіт. 2014 / НДІ вивч. проб. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса, 2014. – С. 43-46.

АНОТАЦІЯ

Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, 2015.

Дисертація присвячена розробці концептуальної моделі стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень та дослідженню проблеми дотримання таких стандартів на практиці. З'ясована сутність поняття «стандарти кримінальних процесуальних рішень» та визначене їхнє функціональне призначення. Розкрито сутність законності, обґрунтованості, вмотивованості, справедливості, розумності та своєчасності як правових стандартів доброякісності процесуальних рішень і визначені критерії та показники, через які вони конкретизуються. Запропоновано теоретико-прикладну модель перевірки процесуальних рішень на предмет їх якості.

В контексті забезпечення практичної реалізованості розробленого концепту стандартів сформульовані поняття «забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень», визначені суб'єкти, часові межі, основні правила та складові ефективності цієї діяльності. Сформульовано низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного кримінального

процесуального законодавства з метою забезпечення високої якості процесуальних рішень, схвалюваних в перебігу кримінального провадження.

Ключові слова: стандарти, доброякісність кримінальних процесуальних рішень, забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень, якість процесуальних рішень, рівні якості процесуальних рішень, особа, що приймає кримінальне процесуальне рішення, оцінка якості кримінального процесуального рішення, законність, обґрунтованість, своєчасність, розумність, справедливість.

АННОТАЦІЯ

Глинская Н. В. Концептуальные основы определения и обеспечения стандартов доброкачественности уголовных процессуальных решений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. — Научно-исследовательский институт изучения проблем преступности имени академика В. В. Сташиса Национальной академии правовых наук Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена разработке концептуальной модели стандартов доброкачественности уголовных процессуальных решений и исследованию проблемы соблюдения таких стандартов на практике. Выявлена сущность феномена «стандарты уголовных процессуальных решений» и определено их функциональное назначение. Раскрыта сущность законности, обоснованности, мотивированности, справедливости, разумности и своевременности как правовых стандартов доброкачественности процессуальных решений и предложены их конкретизирующие критерии и показатели.

Разработана типология качества уголовного процессуального решения, которая как сложный многомерный объект может быть представлена тремя разными типами - единичной, комплексной и интегральной, отличающихся друг от друга полнотой учета отдельных свойств процессуального решения.

Аргументировано теоретическую необходимость и практическую целесообразность выделения следующих уровней качества уголовного процессуального решения: доброкачественное; достаточно высокого качества; удовлетворительного качества; частично неудовлетворительного качества и полностью неудовлетворительного (неприемлемого) качества.

Системно исследована оценка качества уголовных процессуальных решений (в деятельностном и предметном срезе). Предложена программа оценки качества процессуальных решений уполномоченными на это субъектами.

В контексте обеспечения практической реализуемости разработанного концепта стандартов сформулировано понятие «обеспечение доброкачественности уголовных процессуальных

решений», определены субъекты, временные рамки, основные правила и составляющие эффективности этой деятельности. Сделан вывод о том, что неременным условием гибкости правового регулирования процесса обеспечения доброкачественности определенных видов процессуальных решений с учетом их специфики и функционального назначения является дифференцированный подход законодателя к определению границ вмешательства контролирующих органов в правоприменительный процесс, осуществляемый подконтрольными органами (нахождение оптимальной границы «вмешательства» контролирующих органов в процесс принятия решения подконтрольными органами), а также возможности обжалования промежуточных процессуальных решений (баланс между «широтой» права на обжалование процессуального решения и требованием относительно осуществления производства в течение разумных сроков).

Определены и исследованы основные перспективные направления развития теоретических знаний концептуальных основ определения и обеспечения стандартов доброкачественности уголовных процессуальных решений

Сформулировано ряд предложений, направленных на совершенствование действующего уголовного процессуального законодательства с целью обеспечения высокого качества процессуальных решений, принимаемых в ходе уголовного производства.

Ключевые слова: стандарты, доброкачественность уголовных процессуальных решений, обеспечение доброкачественности уголовных процессуальных решений, качество процессуальных решений, уровни качества процессуальных решений, лицо, принимающее уголовное процессуальное решение, оценка качества уголовного процессуального решения, законность, обоснованность, своевременность, разумность, справедливость.

SUMMARY

Glynska N. V. Conceptual foundations of definition and enforcement of standards for criminal procedural decisions good-quality. – Manuscript.

Thesis for a Doctor's Degree in Law, speciality 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensics; Operational Investigative Activities. – Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to the development of conceptual model for good-quality standards of criminal procedural decisions and studying the problem of compliance with these standards in practice. The essence of 'criminal procedural decisions standards' concept had been found out and their functionality had been defined. The essence of legality, reasonableness, motivation, fairness, rationality and timeliness as legal standards of procedural decisions good-quality had been revealed, the criteria and indicators through which they are specified had been set out. A theoretical and applied model for monitoring the

quality of procedural decisions had been proposed.

The notion of ‘enforcement of standards for criminal procedural decisions good-quality’ has been stated, in the context of ensuring practical feasibility of the developed concept standards, the subjects, time span, main rules and elements of efficient activities have been outlined. A range of proposals aimed at improving the current criminal procedural legislation to ensure high quality of procedural decisions adopted in the course of criminal proceedings have been presented.

Keywords: standards, criminal procedural decisions good-quality, enforcement of criminal procedural decisions good-quality, the quality of procedural decisions, the degrees of procedural decisions quality, the person adopting criminal procedural decisions, quality assessment of criminal procedural decision, legality, reasonableness, timeliness, rationality, fairness.

Відповідальний за випуск
Доктор юридичних наук, професор
Шило О.Г.

Підписано до друку _____. 2015 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 1,7. Облік. вид. арк. 1,9.
Тираж 100 прим. Зам. № ____

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.